

Crna Gora
Zavod za školstvo

OPŠTA GIMNAZIJA

OBAVEZNI IZBORNI PREDMETI

Predmetni programi

ISTORIJA RELIGIJE 1 za I ili II razred

ISTORIJA RELIGIJE 2 za III ili IV razred

Podgorica
2009.

Predmetni programi

Debata za II razred gimnazije

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: dr Dragan Bogojević
Lektura: Danijela Đilas
Tehnička priprema
i dizajn: Nevena Čabrilo
Štampa: "OBOD" Cetinje
Tiraž: 100
Podgorica, 2009.

Na osnovu javno-važećeg opšteg dijela obrazovnog programa za opštu gimnaziju koji je utvrđen Rješenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 24. marta 2004. godine (br. 01-1584/2), i Rešenjem Ministarstva prosvjete i nauke od 21. marta 2006. godine (br. 01-1797/2) Savjet za opšte obrazovanje je na 51. sjednici, održanoj 31. marta 2009. godine utvrdio predmetni program **Istorija religije 1** za I ili II razred gimnazije i predmetni program **Istorija religije 2** za III ili IV razred gimnazije.

SADRŽAJ

PREDMETNI PROGRAM ISTORIJA RELIGIJE 1, obavezni izborni predmet	5
1. Naziv nastavnog predmeta	7
2. Određenje predmetnog programa	7
3. Opšti ciljevi predmetnog programa	7
4. Sadržaj i operativni ciljevi predmetnog programa	8
5. Standardi znanja	11
6. Didaktičke preporuke	11
7. Načini provjere znanja i stručne osposobljenosti	12
8. Resursi za realizaciju nastave.....	12
9. Profil i stručna sprema nastavnika	13
PREDMETNI PROGRAM ISTORIJA RELIGIJE 2, obavezni izborni predmet	15
1. Naziv nastavnog predmeta	17
2. Određenje predmetnog programa.....	17
3. Opšti ciljevi predmetnog programa	17
5. Standardi znanja	22
6. Didaktičke preporuke	23
7. Načini provjere znanja i stručne osposobljenosti	24
8. Resursi za realizaciju nastave.....	24
9. Profil i stručna sprema nastavnika	25

OBAVEZNI IZBORNI PREDMET

Predmetni program

ISTORIJA RELIGIJE 1 za I ili II razred

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA

IZBORNI PREDMET

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA

ISTORIJA RELIGIJE 1

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

Poznavanje istorije religije i vjerovanja nije samo dio obrazovanja već je, takođe, neophodno za razumijevanje svijeta punog različitosti, za život u takvom svijetu i za bolje razumijevanje sopstvenog identiteta u njemu. Učenici/e imaju priliku da na odgovarajući način proučavaju običaje, kulturu i etiku koja se razlikuje od njihove da bi bolje razumjeli/e i uvažavali/e pripadnike drugih religija, s kojima treba harmonično da žive i rade. Dublja i šira saznanja o različitim religijskim pravcima i ulozi religije u savremenom svijetu doprinijeće da stereotipi i predrasude budu zamijenjeni razumijevanjem i uvažavanjem različitosti. Poznavanje istorije religije neophodno je, takođe, i za razumijevanje brojnih ideja i uticaja u umjetnosti i istoriji koji su imali odjeka u čitavom svijetu i oblikovali društvo kroz istoriju.

Pored vjerovanja, obredi i praksa, odnosno način života i etika, čine konstitutivni dio svake religije. Zbog toga, program obuhvata, takođe, i etičku, obrednu, socijalnu i institucijalnu dimenziju hinduizma, judaizma, hrišćanstva, islama i budizma. Obredi su onaj element prakse koji svakoj religiji daju osoben socijalni i kulturni identitet i koji čine kalendar religije.

Ovaj program omogućava učenicima/ama da razumiju razvoj i ulogu vjerovanja/religija u njihovom društvenom, političkom i ekonomskom kontekstu. Program, takođe, nudi teorije o religiji i društveni, ekonomski i politički kontekst različitih religijskih pokreta, ličnosti i događaja. Dužna pažnja posvećena je i međusobnim uticajima i prožimanjima različitih vjerovanja/religija.

Izborni predmet **Istorija religije 1** ponuđen je učenicima u prvom ili drugom razredu opšte gimnazije. Izučava se sa jednim časom sedmično, što na godišnjem nivou iznosi 35 časova.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Izučavanje ISTORIJE RELIGIJE 1 treba kod učenika/ce da:

- razvije razumijevanje uloge religije u razvitku različitih civilizacija,
- podstakne kritičko razmišljanje o ulozi religije u savremenom svijetu,
- doprinese boljem razumijevanju sopstvenog identiteta,
- podigne svijest o različitim kulturama i tradicijama,

- podstiče razumijevanje i uvažavanje različitosti,
- razvija samopouzdanje i, istovremeno, empatiju i uvažavanje drugih,
- pomogne njegovo/njeno uključivanje i život u pluralističkom društvu sadašnjice.

4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

1. Osnovni koncepti i pojmovi religije
2. Vjerovanja i rituali u Evropi do prodora hrišćanstva
3. Religijski sistemi starih civilizacija

4. 1. OSNOVNI KONCEPTI I POJMOVI RELIGIJE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna osnovne religijske pomove/koncepte: vjerovanje, vjerska zajednica, kult, obred, politeizam, monoteizam, - navede najzastupljenije svjetske religije današnjice, - sazna osnivače najzastupljenijih svjetskih religija današnjice, - upozna svete knjige najzastupljenijih svjetskih religija današnjice, - zna religije zastupljene u Crnoj Gori danas, - zna glavne vjerske praznike hrišćana i muslimana, - navodi crkve, manastire i džamije u Crnoj Gori koji imaju kulturno-istorijski značaj. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vode dijalog o osnovnim religijskim pojmovima, - na karti prikazuju rasprostranjenost glavnih religijskih sistema/zajednica u svijetu, - vode razgovor o osnivačima svjetskih religija, - čitaju odlomke iz svetih knjiga, - navode religijsku zastupljenost u svom mjestu, - opisuju obrede prilikom vjerskih praznika: slave, Božića, Uskrsa, - opisuju obrede prilikom vjerskih praznika: Ramazana, Kurban Bajrama, - navode vjerske objekte u svom mjestu, - na karti pronalaze crkve, manastire i džamije u Crnoj Gori, koje imaju kulturno-istorijski značaj. 	<p>Vjera; vjerska zajednica; kult; obred; poslanik, prorok, anđeo; svetac; judaizam; hrišćanstvo; islam; budizam; hinduizam; mjesta/građevine na kojima se upražnjavaju rituali/obredi; ortodoksija/ortopraksija; Božić, Uskrs, slava, nedjelja, Ramazan, Kurban Bajram, petak.</p>	<p>Istorija: praistorija, rane civilizacije, rani srednji vijek.</p> <p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p>

4. 2. VJEROVANJA I RITUALI U EVROPI DO PRODORA HRIŠĆANSTVA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sazna o načinima proučavanja vjerovanja praistorijskog čovjeka, - razumije koncept obožavanja prirode, - opiše mjesta na kojima se upražnjavaju rituali/obredi i načine obožavanja praistorijskog čovjeka, - upozna rituale i načine sahranjivanja u praistorijskom periodu, - razumije razloge primjenjivanja kulta životinja, - shvata razloge za obožavanje predaka, - razumije kult Sunca/Mjeseca, - razumije kult plodnosti, - opisuje ritual lova, - opisuje religijski sistem starih Slovena, Ilira, Kelta, - objašnjava inkorporaciju paganskih praznika/rituala u hrišćanstvo. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuju način života praistorijskog čovjeka i vode raspravu o onom u šta je taj čovjek mogao vjerovati, - analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoje mjesta na kojima se upražnjavaju rituali, - posjećuju arheološki lokalitet vezan za upražnjavanje rituala - preko Interneta se upoznaju sa Stounhendžom, - rade seminarski rad o staroslovenskom paganizmu, - pronalaze sličnosti i razlike u ceremonijama i ritualima, - upoređuju različite koncepte zagrobnog života. 	<p>Arheologija; dobri/zli duhovi; totemizam/animizam; šamanizam; medvjed, piton, bik; kult; boginja majka – zemlja; prinošenje žrtvi; Stounhendž; kremiranje/zakopavanje, groblje, tumulusi; slovenski paganizam, Perun/sv. Ilija gromovnik, Veles, Svarog – Dažbog; Jurjevo/sv. Đorđe; keltski paganizam, druidi, jelka, Brigita/sv. Brigita; Samhain/Dan mrtvih; ilirski bogovi.</p>	<p>Istorija: praistorija, rane civilizacije, rani srednji vijek.</p> <p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p>

4. 2. RELIGIJSKI SISTEMI STARIH CIVILIZACIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna religijski sistem civilizacija Mesopotamije, - navodi religijske tekstove civilizacija Mesopotamije, - upozna religijski sistem starog Egipta, - razumije koncept ljudske i božanske prirode faraona, - upozna se sa staroegipatskim svetim tekstovima, - razumije značaj kratkog monoteističkog perioda u starom Egiptu, - objasni religijski sistem antičkih Grka, - upozna sa značaj pojma antropomorfizam, - objasni razliku između grčke filozofije i religije, - analizira religijski sistem antičkih Rimljana prije grčkog uticaja, - objasni religijski sistem antičkih Rimljana, - razumije uticaj raznih kultova u rimskoj državi neposredno pred nastanak hrišćanstava. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti pronalaze države starih civilizacija i određuje njihove geografske odlike, - čitaju dijelove iz <i>Epa o Gilgamešu</i> i drugih izvornih tekstova, - na karti Egipta pronalaze mjesta gdje se nalaze grobnice faraona i poznati hramovi, - vode dijalog o ljudskoj i božanskoj prirodi faraona, - opisuju egipatske bogove i navode najznačajnije, - čitaju odlomke iz <i>Ilijade</i> i <i>Odiseje</i> koji su karakteristični za grčke bogove, - opisuju grčke bogove i navode najznačajnije, - izdvajaju iz pojedinih grčkih mitova dijelove koji govore o običajima, obredima i ritualima, - vode raspravu o vjerovanjima prije uspostavljanja starorimskog panteona, - opisuju rimske bogove i navode najznačajnije, - rade seminarSKI rad o istočnjačkim kultovima u starom Rimu, - pronalaze sličnosti i razlike u obredima i ritualima religijskih sistema starih civilizacija. 	<p>Panteon Mesopotamije; molitve, mitologija; hramovi, zigurat; pogrebni rituali; staroegipatski panteon, Sunce; hramovi, sveštenstvo; božanska priroda faraona; molitve, pogrebni tekstovi, <i>Knjiga mrtvih</i>; pogrebni rituali, zagrobni život; Ehnaton; starogrčki panteon, Olimp; ceremonije, rituali, hram; prinošenje žrtvi, oltar; eleuzijske misterije; panhhelenske igre, pogrebni rituali, zagrobni život kod starih Grka; fetišizam i animizam u starom Rimu, vjerovanje u pretke; prinošenje žrtvi, hramovi; kult imperatora; starorimski panteon; vjerski praznici: saturnalijske igre, luperkalijske igre, ekvirije, sekularne igre; kult Izis, kult Mitre.</p>	<p>Istorija: rane civilizacije, antička Grčka, antički Rim.</p> <p>Maternji jezik i književnost: Ep o Gilgamešu, Ilijada i Odiseja, Antigona.</p> <p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p>

5. STANDARDI ZNANJA

Učenik/ca treba da:

- zna osnovne religijske koncepte i pojmove: vjerovanja/religija, vjerska zajednica, kult, obred, dogma, politeizam, monoteizam,
- navodi najzastupljenije religije danas,
- opiše život i djelo osnivača monoteističkih religija,
- poznaje svete knjige najznačajnijih svjetskih religija,
- zna religijsku zastupljenost u Crnoj Gori,
- opiše najznačajnije vjerske objekte u Crnoj Gori,
- objasni narodne običaje kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih hrišćanskih i islamskih praznika,
- navodi osnovne forme vjerovanja praistorijskog čovjeka,
- objasni postojanje raznih kultova: životinja, Sunca/Mjeseca, plodnosti itd. u evropskim vjerovanjima prije prodora hrišćanstva,
- objasni panteone starih civilizacija (Mesopotamija, Egipat, Grčka, Rim),
- opiše hramove i najznačajnije rituale u religijskim sistemima starih civilizacija (Mesopotamija, Egipat, Grčka, Rim),
- opiše organizaciju i ulogu sveštenečkog sloja u starim civilizacijama,
- razumije osnovne dogme i obrede religijskih sistema starih civilizacija,
- objasni značaj i ulogu ideje o zagrobnom životu u svim religijskim sistemima,
- razumije međusobnu povezanost i preplitanje različitih vjerovanja/religija.

6. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Prilikom planiranja rada nastavnik/ca treba da vodi računa o aktivnim oblicima i metodama rada koji će učenike/ce motivisati i uvesti ih u samostalan rad uz pomoć raznovrsnih nastavnih sredstava.

Dominantna upotreba jedne metode – metode usmenog izlaganja – i pored svojih pozitivnih svojstava, ne aktivira u dovoljnoj mjeri učenikovu/cinu ličnost. Stoga treba što je moguće više koristiti raznovrsne interaktivne oblike i metode rada koji će nastavu učiniti i zanimljivijom i djelotvornijom. Preporučuje se da ove metode i oblici rada, uz primjenu raznovrsnih nastavnih sredstava, budu sastavni dio sve tri faze nastavnog procesa, tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja. Ovakva raznolikost unosi dinamiku i ne dozvoljava pasivizaciju učenika/ce. Nastavnik/ca bira metod, odnosno oblik rada prema nastavnoj materiji, nastavnim sredstavima i učilima, svojim predispozicijama i perspektivnom cilju kako bi se u najvećoj mjeri obezbijedio uspjeh u realizovanju obrazovnih i vaspitnih zadataka.

Uvođenje učenika/ca u izučavanje nastavnih sadržaja istorije religije, nužno je usmjeriti tako da učenik/ca istovremeno bude više subjekt nego objekat vaspitno-obrazovnog procesa, kako bi se na taj način osposobio/la za samostalan rad i dalje samoobrazovanje. Izborom i sinhronizovanom primjenom odgovarajućih oblika rada (frontalni, rad u paru, individualni, grupni), metoda (metoda usmenog izlaganja,

metoda rada sa štampanim tekstom, metoda pisanih i ilustrativnih radova, metoda demonstracije, metoda debate, metoda ekskurzija), sredstava (dija filmovi, video kasete i trake, nastavni listići, gotove grafolije, karte), učenik/ca dolazi u sam centar pedagoškog interesovanja. Kombinacijom navedenih oblika i metoda rada, kao i korišćenjem raspoloživih sredstava, nastavu je moguće organizovati tako da u njoj učenik/ca stiče znanja i čulna iskustva koja će podstaći njegove/njene misaoe i radne potencijale u cilju efikasnijeg razvoja njegove/njene ličnosti ne kao reproduktivne, već kao produktivne i stvaralačke.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz ISTORIJE RELIGIJE 1 treba voditi računa o tome da se u učionici ne stvara atmosfera u kojoj bi bile isticane prednosti jedne religije na račun druge. Naročito to važi za programske sadržaje koji se odnose na religije koje su dominantno zastupljene u Crnoj Gori danas – hrišćanstvo i islam. Takođe, učenike/ce treba pustiti da na svoj način pričaju o običajima i vjerovanjima religije kojoj pripadaju, o životu njihove vjerske zajednice.

Odabrani sadržaji u programu Istorije religije1, čine minimum na osnovu kojeg se mogu širiti i produbljivati znanja, pomoću kojih učenici/e mogu dalje korigovati usvojena viđenja i po sopstvenom izboru dopunjavati svoja znanja.

7. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera i ocjenjivanje znanja je najvažnija i najosjetljivija faza nastavnikovog/cinog vaspitno-obrazovnog rada. Traži mnogo znanja ne samo iz struke nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikovog/cinog vrjednovanja znanja učenika/ce zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/e pokušati da materiju razumiju, a znanje da upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnom životu.

Prilikom provjeranja i ocjenjivanja nastavnik/ca stiče povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/ca i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/ca za nastavnike/ce je ujedno i barometar njegove/njene uspješnosti u nastavi i osnova za planiranje nastave.

Provjeravanje i ocjenjivanje obavlja se usmeno i pismeno.

8. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

8.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije religije neophodno je korišćenje materijalnih sredstava koja olakšavaju proces, podižu motivaciju i interesovanje i omogućavaju primjenu različitih metodskih postupaka. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su:

- grafoskop,
- dijaprojektor,
- televizijski prijemnik,
- video-rikorder,
- kompjuter sa priključkom na Internet.

8. 2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

1. Bouker, Dž., urednik – Kembridž: *Ilustrovana istorija religije*, Stylos, Novi Sad, 2006.
2. Goldberg, D. Dž., Rejner, Dž. D.: *Jevreji – istorija i religija*, Clio, Beograd, 2003.
3. Džems, E. O.: *Uporedna religija*, Matica srpska, Novi Sad, 1978.
4. Espozito, Dž. L., priređivač: *Oksfordska istorija islama*, Clio, Beograd, 2002.
5. Ling, T.: *Istorija religije Istoka i Zapada*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2000.
6. Makmaners, Dž., priređivač: *Oksfordska istorija hrišćanstva*, I-II, Clio, Beograd, 2005.
7. Menj, A.: *Istorija religije*, Plato, Beograd, 2005.

9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Istoriju religije¹ u opštoj gimnaziji može predavati: diplomirani filozof, profesor filozofije, profesor filozofije i sociologije, diplomirani istoričar, diplomirani sociolog. Napominjemo da prije realizacije nastavnog programa preporučujemo edukaciju od strane Zavoda za školstvo za projektovani nastavni kadar.

OBAVEZNI IZBORNI PREDMET

Predmetni program

ISTORIJA RELIGIJE 2 za III ili IV razred

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA

IZBORNI PREDMET

NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA

ISTORIJA RELIGIJE 2

2. ODREĐENJE PREDMETNOG PROGRAMA

Poznavanje istorije religije i vjerovanja nije samo dio obrazovanja već je, takođe, neophodno za razumijevanje svijeta punog različitosti, za život u takvom svijetu i za bolje razumijevanje sopstvenog identiteta u njemu. Učenici/e imaju priliku da na odgovarajući način proučavaju običaje, kulturu i etiku koja se razlikuje od njihove da bi bolje razumjeli/e i uvažavali/e pripadnike drugih religija, s kojima treba harmonično da žive i rade. Dublja i šira saznanja o različitim religijskim pravcima i ulozi religije u savremenom svijetu doprinijeće da stereotipi i predrasude budu zamijenjeni razumijevanjem i uvažavanjem različitosti. Poznavanje istorije religije neophodno je, takođe, i za razumijevanje brojnih ideja i uticaja u umjetnosti i istoriji koji su imali odjeka u čitavom svijetu i oblikovali društvo kroz istoriju.

Pored vjerovanja, obredi i praksa, odnosno način života i etika, čine konstitutivni dio svake religije. Zbog toga, program obuhvata, takođe, i etičku, obrednu, socijalnu i institucijalnu dimenziju, judaizma, hrišćanstva, islama i budizma. Obredi su onaj element prakse koji svakoj religiji daju osoben socijalni i kulturni identitet i koji čine kalendar religije.

Ovaj program omogućava učenicima/ama da razumiju razvoj i ulogu vjerovanja/religija u njihovom društvenom, političkom i ekonomskom kontekstu. Program, takođe, nudi teorije o religiji i društveni, ekonomski i politički kontekst različitih religijskih pokreta, ličnosti i događaja. Dužna pažnja posvećena je i međusobnim uticajima i prožimanjima različitih vjerovanja/religija.

Izborni predmet **Istorija religije 2** ponuđen je učenicima/ama u trećem ili četvrtom razredu opšte gimnazije. Izučava se sa jednim časom sedmično, što na godišnjem nivou iznosi 35 časova.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

Izučavanje ISTORIJE RELIGIJE 2 treba kod učenika/ce da:

- razvije razumijevanje uloge religije u razvitku različitih civilizacija,
- podstakne kritičko razmišljanje o ulozi religije u savremenom svijetu,
- doprinese boljem razumijevanju sopstvenog identiteta,

- podigne svijest o različitim kulturama i tradicijama,
- podstiče razumijevanje i uvažavanje različitosti,
- razvija samopouzdanje i, istovremeno, empatiju i uvažavanje drugih,
- pomogne njegovo/njeno uključivanje i život u pluralističkom društvu sadašnjice.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

1. Judaizam
2. Hrišćanstvo
3. Islam
4. Budizam
5. Religija i savremeni svijet

4. 1. JUDAIZAM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše nastanak judaizma, - objasni računanje vremena kod Jevreja, - navede svete tekstove judaizma, - upozna koncept sakralnosti božjeg imena u judaizmu, - navodi osnovna načela, obrede i simbole judaizma, - vrednuje ulogu judaističkog hrama u Jerusalimu, - odredi ulogu sveštenika u klasičnom judaizmu, - sazna propise za svakodnevni život kod Jevreja, - razumije tri osnovna pravca u judaizmu danas. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju teritoriju na kojoj je nastao judaizam, - čitaju izvorne tekstove, - analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji sinanoga, - vode raspravu o božjem imenu, - rade seminarSKI rad, - na osnovu slikovnog materijala upoređuje originalni izgled hrama u Jerusalimu i njegove današnje ostatke, - prilikom realizacije ekskurzije naprave posjetu sinagogi, - upoređuju jevrejske propise za hranu, higijenu i odijevanje sa propisima koji preovlađuju u našem društvu danas. 	<p>Jehova, Izraeliti, „ugovor“; Abraham, Mojsije, David, mesija; kalendar; deset zapovijesti; Jerusalim, Hram; Tora, Talmud; Davidova zvijezda, mezusa, menora; micva; Maimonides – 13 načela; raj/pakao, sudnji dan; molitva, šabat, post; propisi za hranu (košer), higijenu i odijevanje; brit mila, bat micva, bar micva; vjenčanje, sahrana; Yom Kipur, Pasha, Sukkot, Shavout, Dan sjećanja na holokaust; cionizam; ortodoksni, konzervativni i reformistički judaizam.</p>	<p>Istorija: razvijeni i pozni srednji vijek.</p> <p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p> <p>Sociologija: religija.</p>

4. 2. HRIŠĆANSTVO

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše nastanak i širenje hrišćanstva, - sazna o životu Isusa Hrist, - razumije računanje vremena kod hrišćana, - navodi osnovne dogme, obrede i simbole, - zna svete tekstove hrišćanstva, - objasni teritorijalnu i hijerarhijsku organizaciju crkve, - navede najznačajnije jeretičke pokrete, - razumije raskol na katoličku i pravoslavnu crkvu, - upoređuje monaške redove/monasticizam, - analizira osnovne karakteristike protestantizma, - zna najznačajnije crkve i manastire u Crnoj Gori 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju teritoriju na kojoj je nastalo hrišćanstvo, - razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o hrišćanstvu, - čitaju odlomke iz Biblije, - analiziraju izgled i elemente od kojih se sastoji crkva, - posjećuje sakralne hrišćanske objekte u lokalnoj sredini, - vode dijalog o pronalaženju sličnosti i razlika između osnovnih dogmi u hrišćanstvu i judaizmu, - na neposrednom primjeru upoređuju julijanski i gregorijanski kalendar i njihovu primjenu, - na karti lociraju dominantno pravoslavne i katoličke države, - razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih hrišćanskih praznika, - razgovaraju o svojim dosadašnjim saznanjima o raskolu u okviru katoličke crkve, - iznose svoja saznanja o funkcionisanju hrišćanske zajednice u svom okruženju. 	<p>Palestina, Jerusalim; kalendar; Bogorodica, apostoli; Biblija, Jevanđelja; krst, riba; monoteizam, Sveto trojstvo, stvaranje, utjelovljenje, besmrtnost duše i uskrsnuće, sudnji dan, spasenje; nestorijanci, monofiziti; novije dogme: čistilište, bezgrešno začće, papska nepogrešivost, Marijino uznesenje; liturgija, euharistija, nedjeljna služba, ispovijed, pričest, krštenje, post; vjenčanje, pogrebni rituali; deset zapovijesti, pakao/raj; anđeli, đavo; vaseljenski (ekumenski) sabor; sinod, patrijarh/mitropolit, Vatikan, papa, biskup; dijeceza, eparhija, parohija; benediktinci, franjevci, milosrdne sestre, karmelićanke, jezuiti; bogumili, katari; anglikanci, luterani, kalvinisti, anabaptisti, baptisti, metodisti;</p>	<p>Maternji jezik i književnost: Biblija.</p> <p>Likovna umjetnost: ikonografija, ikonologija.</p> <p>Istorija: antički Rim, rani srednji vijek, razvijeni i pozni srednji vijek, novi vijek.</p> <p>Sociologija: čovjek, društvo i kultura, čovjek-društvo; religija.</p>

4. 3. ISLAM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše nastanak i širenje islama, - opiše životni put Muhameda, - razumije najznačajniji raskol u islamu, - sazna o računanju vremena kod muslimana, - upozna se sa Kuranom, - objasni osnovne dogme, obrede i simbole, - razumije koncept „pet stubova islama“, - upozna se sa konceptom slobodnog izbora u islamu, - upozna se sa uticajem vjerskog prava na život muslimanske zajednice, - razumije pravila za svakodnevni život muslimana, - zna najznačajnije džamije u Crnoj Gori. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti lociraju teritoriju na kojoj je nastao islam, - čitaju odlomke iz Kurana, - posjećuju najbližu džamiju i opisuju je, - vode dijalog o sličnostima i razlikama između osnovnih dogmi u islamu sa onima u hrišćanstvu i judaizmu, - razgovaraju o narodnim običajima kod nas prilikom proslavljanja najvažnijih muslimanskih praznika, - vode razgovor na osnovu sopstvenog iskustva o muslimanskim propisima za hranu, odijevanje i higijenu, - iznose svoja saznanja o funkcionisanju islamske vjerske zajednice u svom okruženju. 	<p>Alah; vjerovjesnik, proroci, hidžra; kalendar; Kuran, hadisi, suna, šerijat; halifat; suniti, šiiti; sufizam; molitva, milostinja, post, hadžiluk; džihad; ihtijar; polumjesec, zelena boja; sudnji dan, raj/pakao, anđeli, đavo; molitva, petak; propisi za hranu (halal), higijenu i odijevanje; vjenčanje, sahrana; derviški redovi.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: Kuran.</p> <p>Istorija: rani srednji vijek, razvijeni i pozni srednji vijek.</p> <p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p> <p>Sociologija: religija.</p>

4. 4. BUDIZAM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sazna o nastanku i širenju budizma, - opiše životni put Bude, - objasni budističko računanje vremena u različitim zemljama, - analizira razvojni put budizma, - upozna svete knjige budizma, - analizira osnovne doktrine budizma, - upozna se sa konceptom reinkarnacije, - opiše pravila života budista i budističkih monaha. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - iznose svoja dosadašnja saznanja o budizmu, - na karti pokazuju zemlje u kojima je zastupljen budizam, - čitaju izvorne tekstove i upoređuje ih sa drugim religijskim tekstovima, - na osnovu slikovnog materijala izvode zaključke o obilježjima budističkih monaha, hramova, manastira, - upoređuju pravila života budista i budističkih monaha sa pravilima u judaizmu, hrišćanstvu i islamu. 	<p>Sidarta / Buda; kalendar; teravada, mahajana, zen budizam, tibetski budizam; Tripitaka, Lotus Sutra, tantre, Tibetanska knjiga mrtvih; prosvjetljenost / nirvana; četiri plemenite istine i osmostruki put; samsara, karma, meditacija; pet osnovnih <i>kanda</i>: spoljni oblik, osjećanja, opažaji, volja i svijest; zajednica budističkih monaha, sabori, manastiri, pagoda; molitve i rituali budista i budističkih monaha (dnevne, mjesečne i godišnje).</p>	<p>Likovna umjetnost: istorijski razvoj arhitekture i urbanizma.</p> <p>Sociologija: religija.</p>

4. 5. RELIGIJA I SAVREMENI SVIJET

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi/sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše savremene svjetske trendove u judaizmu, hrišćanstvu i islamu, - razumije nove procese kod hrišćanske zajednice u Crnoj Gori, - prepoznaje nove trendove kod islamske zajednice u Crnoj Gori. 	<p>Učenici/e:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preko Interneta istražuju nove tendencije u judaizmu, hrišćanstvu i islamu u svijetu i Crnoj Gori, - na osnovu sopstvenog iskustva i informacija iz medija prezentuju svoja saznanja o odnosima između CPC i SPC, - na osnovu sopstvenog iskustva i informacija iz medija prezentuju svoja saznanja o vehabijskom pokretu i ideologiji. 	<p>Današnji Jerusalim; skepticizam; ekumenizam; papa Jovan Pavle II: Deklaracija o pokajanju Vatikana za katoličku nemarnost prema pokolju Jevreja; adventistička crkva u Crnoj Gori; odnos SPC i CPC; vehabije u Crnoj Gori.</p>	<p>Sociologija: religija.</p>

5. STANDARDI ZNANJA

Učenik/ca treba da:

- zna o nastanku judaizma,
- prepozna računanje vremena kod Jevreja,
- navede svete tekstove judaizma,
- navede osnovna načela i simbole judaizma,
- objasni ulogu sveštenika i hrama u judaizmu,
- zna tri osnovna pravca u judaizmu danas,
- zna o nastanku i širenju hrišćanstva,
- zna o životu Isusa Hrista,
- navede osnovne dogme, obrede i simbole hrišćanstva,
- navede deset božijih zapovijesti,
- definiše uzroke i godinu raskola u hrišćanskoj crkvi,
- zna da uporedi teritorijalnu i hijerarhijsku organizaciju katoličke i pravoslavne crkve,
- navede najznačajnije jeretičke pokrete,
- navede najznačajnije monaške redove,
- objasni učenje Martina Lutera,
- zna o nastanku i širenju islama,
- navede najznačajnije svete tekstove islama,
- zna o životu Muhameda,
- objasni osnovne dogme, obrede i simbole islama,
- objasni uticaj vjerskog prava na život muslimanske zajednice,
- zna da navede razlike između sunita i šiita,
- zna o nastanku i širenju budizma,
- zna o životu Bude,
- navede svete knjige budizma,
- nabroji osnovne doktrine budizma,
- zna šta je reinkarnacija,
- upoređuje pravila života budista sa pravilima življenja Jevreja, hrišćana i muslimana,
- umije da prati savremene trendove u svjetskim religijama,
- je u toku sa socijalno-religijskim procesima u Crnoj Gori,
- zna da imenuje nove trendove u islamskoj zajednici u Crnoj Gori.

6. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Prilikom planiranja rada nastavnik/ca treba da vodi računa o aktivnim oblicima i metodama rada koji će učenike/ce motivisati i uvesti ih u samostalan rad uz pomoć raznovrsnih nastavnih sredstava.

Dominantna upotreba jedne metode – metode usmenog izlaganja – i pored svojih pozitivnih svojstava, ne aktivira u dovoljnoj mjeri učenikovu/cinu ličnost. Stoga treba što je moguće više koristiti raznovrsne interaktivne oblike i metode rada koji će nastavu učiniti i zanimljivijom i djelotvornijom. Preporučuje se da ove metode i oblici rada, uz primjenu raznovrsnih nastavnih sredstava, budu sastavni dio sve tri faze nastavnog procesa, tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja. Ovakva raznolikost unosi dinamiku i ne dozvoljava pasivizaciju učenika/ce. Nastavnik/ca bira metod, odnosno oblik rada prema nastavnoj materiji, nastavnim sredstavima i učilima, svojim predispozicijama i perspektivnom cilju kako bi se u najvećoj mjeri obezbijedio uspjeh u realizovanju obrazovnih i vaspitnih zadataka.

Uvođenje učenika/ca u izučavanje nastavnih sadržaja istorije religije, nužno je usmjeriti tako da učenik/ca istovremeno bude više subjekt nego objekat vaspitno-obrazovnog procesa, kako bi se na taj način osposobio/la za samostalan rad i dalje samoobrazovanje. Izborom i sinhronizovanom primjenom odgovarajućih oblika rada (frontalni, rad u paru, individualni, grupni), metoda (metoda usmenog izlaganja, metoda rada sa štampanim tekstom, metoda pisanih i ilustrativnih radova, metoda demonstracije, metoda debate, metoda ekskurzija), sredstava (dijafilmovi, video kasete i trake, nastavni listići, gotove grafolije, karte), učenik/ca dolazi u sam centar pedagoškog interesovanja. Kombinacijom navedenih oblika i metoda rada, kao i korišćenjem raspoloživih sredstava, nastavu je moguće organizovati tako da u njoj učenik/ca stiče znanja i čulna iskustva koja će podstaći njegove/njene misaone i radne potencijale u cilju efikasnijeg razvoja njegove/njene ličnosti ne kao reproduktivne, već kao produktivne i stvaralačke.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz ISTORIJE RELIGIJE 2 treba voditi računa o tome da se u učionici ne stvara atmosfera u kojoj bi bile isticane prednosti jedne religije na račun druge. Naročito to važi za programske sadržaje koji se odnose na religije koje su dominantno zastupljene u Crnoj Gori danas – hrišćanstvo i islam. Takođe, učenike/ce treba pustiti da na svoj način pričaju o običajima i vjerovanjima religije kojoj pripadaju, o životu njihove vjerske zajednice.

Odabrani sadržaji u programu Istorije religije 2, čine minimum na osnovu kojeg se mogu širiti i produbljivati znanja, pomoću kojih učenici/e mogu dalje korigovati usvojena viđenja i po sopstvenom izboru dopunjavati svoja znanja.

7. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera i ocjenjivanje znanja je najvažnija i najosjetljivija faza nastavnikovog/cinog vaspitno-obrazovnog rada. Traži mnogo znanja ne samo iz struke nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikovog/cinog vrjednovanja znanja učenika/ce zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/e pokušati da materiju razumiju, a znanje da upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnom životu.

Prilikom provjeranja i ocjenjivanja nastavnik/ca stiće povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/ca i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/ca za nastavnike/ce je ujedno i barometar njegove/njene uspješnosti u nastavi i osnova za planiranje nastave.

Provjeravanje i ocjenjivanje obavlja se usmeno i pismeno.

8. RESURSI ZA REALIZACIJU NASTAVE

8.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije religije neophodno je korišćenje materijalnih sredstava koja olakšavaju proces, podižu motivaciju i interesovanje i omogućavaju primjenu različitih metodskih postupaka. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva.

Potrebna audio-vizuelna sredstva su:

- grafoskop,
- dijabrojektor,
- televizijski prijemnik,
- video-rikorder,
- kompjuter sa priključkom na Internet.

8.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

1. Bouker, Dž., urednik – Kembridž: *Ilustrovana istorija religije*, Stylos, Novi Sad, 2006.
2. Goldberg, D. Dž., Rejner, Dž. D.: *Jevreji – istorija i religija*, Clio, Beograd, 2003.
3. Džems, E. O.: *Uporedna religija*, Matica srpska, Novi Sad, 1978.
4. Espozito, Dž. L., priređivač: *Oksfordska istorija islama*, Clio, Beograd, 2002.
5. Ling, T.: *Istorija religije Istoka i Zapada*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2000.
6. Makmaners, Dž., priređivač: *Oksfordska istorija hrišćanstva*, I-II, Clio, Beograd, 2005.
7. Menj, A.: *Istorija religije*, Plato, Beograd, 2005
8. Andrijašević, Ž.: *Crnogorska crkva 1852-1918*, Nikšić, 2008.

9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Istoriju religije 2 u opštoj gimnaziji može predavati: diplomirani filozof, profesor filozofije, profesor filozofije i sociologije, diplomirani istoričar, diplomirani sociolog. Napominjemo da prije realizacije nastavnog programa preporučujemo edukaciju od strane Zavoda za školstvo za projektovani nastavni kadar.

Izborni program Istorija religije 1 i izborni program Istorija religije 2 uradila je komisija u sledećem sastavu:

Jasmina Đorđević, predsjednica

Radovan Popović, član

Dragoje Đokić, član